

ויקהל

Wajakheel 5785 - 'Bijeenroepen'.

Exodus - Sjemót 35 : 1 - 38 : 20.

I Koningen 7 : 40 - 50 & Hebreeën 9:1-11.

In het kort:

Alvorens te beginnen met Israël te instrueren in al het werk van de Tabernakel, geeft Mosjee ze eerst het gebod om op de shabbat te rusten van het werk. De concepten van de shabbat en het heiligdom zijn met elkaar verbonden. Net als de Tabernakel een heiligdom in de ruimte is, is de shabbat een heiligdom in de tijd.

Commentaar:

Het boek Sjemot zou ook de ondertitel kunnen hebben 'de geboorte van een volk'.

Het gaat over de overgang van de Israëlieten van een familieverband naar een volk en hun reis van slavernij naar vrijheid. Het bereikt een hoogtepunt met het verbond tussen G'd en het volk bij de berg Sinai.

Wat heeft de Tabernakel hiermee te maken? Het lijkt een vreemde manier om het boek te beëindigen.

Het antwoord lijkt mij diepzinnig. Denk eerst eens aan de geschiedenis van de Israëlieten tot nu toe.

Het is een lange reeks van klachten geweest. Ze klaagden toen de eerste tussenkomst van Mosjee hun situatie verergerde. Toen zeiden ze bij de Rietzee tegen Mosjee:

"Waren er soms in Egypte geen graven, dat u ons hebt meegenomen om in de woestijn te sterven? Hoe kon u ons dit aandoen! Waarom hebt u ons uit Egypte weggehaald? Hebben we niet al in Egypte gezegd: "Laat ons toch met rust, laat ons maar als slaven voor de Egyptenaren werken, want dat is altijd nog beter dan om te komen in de woestijn?"

[Sjemot/Exodus 14: 11-12]

Nadat ze de zee waren overgestoken, bleven ze klagen; eerst over het gebrek aan water, daarna omdat het water bitter was, daarna over het gebrek aan voedsel en toen weer over het gebrek aan water.

Vervolgens maakten ze binnen enkele weken na de openbaring op de Sinai - de enige keer in de geschiedenis dat G'd aan een heel volk verscheen - een Gouden Kalf. Als een ongekende reeks wonderen geen volwassen reactie van de kant van het volk teweeg kan brengen, wat dan wel?

Op dat moment zei G'd: Laat ze samen iets bouwen. Dit eenvoudige gebod transformeerde de Israëlieten. Tijdens de hele bouw van de Tabernakel waren er geen klachten. Het hele volk droeg bij - sommigen goud, zilver of brons, sommigen brachten huiden en gordijnen mee, anderen gaven hun tijd en talent.

Ze gaven zoveel dat Mosjee hen moest bevelen ermee op te houden. Hier wordt een opmerkelijke stelling geformuleerd: het is niet wat G'd voor ons doet dat ons verandert. Het is wat wij voor G'd doen.

Zolang elke crisis door Mosjee en door wonderen werd aangepakt, bleven de Israëlieten in een staat van afhankelijkheid. Hun standaardreactie was klagen. Om hen naar volwassenheid en verantwoordelijkheid te laten groeien, moest er een overgang plaatsvinden van passieve ontvangers van G'ds zegeningen naar actieve scheppers. Het volk moest G'ds 'partners in het scheppingswerk' worden (Shabbat 10a).

Dat is, geloof ik, wat de geleerden bedoelden toen ze zeiden: *"Noem ze niet 'uw kinderen' maar 'uw bouwers'"* (B'rachot 64a).

Mensen moeten bouwers worden als ze van kindertijd naar volwassenheid willen groeien.

Het jodendom is G'ds oproep tot verantwoordelijkheid. Hij wil niet dat we op wonderen vertrouwen.

Hij wil niet dat wij afhankelijk zijn van anderen. Hij wil dat wij Zijn partners worden, in het besef dat wat we hebben, we van Hem hebben, maar wat we creëren van wat we hebben is aan ons, onze keuzes en onze inspanningen.

Dit evenwicht is niet gemakkelijk te bereiken. Het is gemakkelijk om een afhankelijk leven te leiden.

In de tegenovergestelde richting is het even gemakkelijk om de fout te maken door te zeggen:

"Al die voorspoed hebben we op eigen kracht verworven" (Devariem/Deut. 8:17).

De Joodse kijk op de menselijke conditie is dat alles wat we bereiken het gevolg is van onze eigen inspanningen, maar evengoed en in essentie is dat het resultaat van G'ds zegen.

De bouw van de Tabernakel was het eerste grote project dat de Israëlieten samen ondernamen.

Het vergde hun vrijgevigheid en vaardigheid. Het gaf hen de kans om iets terug te geven aan G'd van wat Hij hen had gegeven. Het verleende hen de waardigheid van arbeid en creatieve inspanning.

Het voltooide hun geboorte als volk en symboliseerde de uitdaging van de toekomst.

De samenleving die zij moesten creëren in het land Israël zou er één zijn waarin iedereen zijn rol zou spelen.

Hieraan zien we dat een van de grootste uitdagingen van leiderschap is om mensen de kans te geven om te schenken, bij te dragen en deel te nemen. Dat vereist zelfbeheersing, tziemtzoem - is terugstappen van de kant van de leider, waarbij de ruimte wordt gecreëerd voor anderen om leiding te geven. Zoals het gezegde luidt: een leider is het beste als mensen hem nauwelijks hoeven te erkennen. Als zijn werk gedaan is, zijn doel bereikt en zullen ze zeggen: *"we hebben het zelf gedaan."*

Dit brengt ons bij het fundamentele onderscheid in de politiek tussen staat en samenleving.

De staat vertegenwoordigt wat voor ons wordt gedaan door het regeringsapparaat, door middel van wetten, rechtbanken, belastingen en overheidsuitgaven.

De samenleving is wat we voor elkaar doen via gemeenschappen, vrijwilligersverenigingen, liefdadigheidsinstellingen en welzijnsorganisaties.

Ik geloof dat het jodendom een uitgesproken voorkeur heeft voor de samenleving in plaats van voor de staat, juist omdat het erkent - en dit is het centrale thema van het boek Sjemot - dat het is wat wij voor anderen doen, en niet wat anderen of G'd voor ons doet, dat ons transformeert.

De juiste formule is dan, naar mijn mening: kleine staat, grote samenleving.

Wat het boek Sjemot ons leert is; Wanneer een centrale macht - ook al is dit G'd zelf - alles doet ten behoeve van het volk, blijft het in een staat van gestagneerde ontwikkeling. Ze klagen in plaats van te handelen.

Ze geven gemakkelijk toe aan wanhoop.

Als de leider, in dit geval Mosjee, wegvalt, doen ze dwaze dingen, tot en met het maken van een Gouden Kalf. Er is maar één oplossing: de mensen mede-architecten van hun eigen lot maken, ze samen iets laten bouwen, ze tot een team vormen en ze laten zien dat ze niet hulpeloos zijn, dat ze verantwoordelijk zijn en in staat tot gezamenlijke actie.

Beresjit/Genesis begint met G'd die het universum scheidt als een thuis voor de mens. Sjemot/Exodus eindigt met de creatie van de Misjkan door mensen, als een 'thuis' voor G'd.

Vandaar het basisprincipe van het jodendom, dat we opgeroepen worden mede-scheppers met G'd te worden.

En vandaar ook het gevolg: dat leiders het werk niet namens het volk doen.

Ze leren mensen hoe ze het werk zelf kunnen doen.

Het is niet alleen wat G'd voor ons doet, geprezen zij zijn Naam, maar wat wij voor G'd doen dat ons in staat stelt waardigheid en verantwoordelijkheid te realiseren.

Bronnen: de Bijbel; First fruits of Zion; Levisson - Jonathan Sacks en een beetje van myself.

Shabbat Shalom. *Rinze.*